

מראי מקומות - סוכה

מ.ב.

דטרוד הוא בדבר מצוה, גילתה התורה דקרוב הוא לאונס. וכ' דלכאו' ב' גדרים יש, חדא דקרוב לאונס הוא, ולכן אפי' במצוות דרבנן פטור, אבל זהו רק כשהוא עובר האיסור בשעת עשיית המצוה ממש, וגדר נוסף הנלמד מגז"כ, אבל הגז"כ דפוטרו הוא רק היכא שהוא עושה מצוה דאורייתא, ולכן הפסוק דפוטרו אפי' בשעת הכשר מצוה פוטרו רק היכא שהוא עושה מצוה דאורייתא.

ה. מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא, אימא לא תקבל, קמ"ל

פי' רש"י, קמ"ל דכיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל. וכ' האור זרוע (הובא בהג"א כאן בסוף סי' ל"ג) דמכאן יש ללמוד דאסור לנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, ודלא כש"י ר"ת, דאי יכולין לברך, מאי איריא דראוי לאנשים, תיפוק לי' דראוי לה עצמה ליטול ולברך (ולכאו' זה ק' גם אם אינה יכולה לברך, הרי לכ"ע יכולה לצאת המצוה אם רוצה, ולמה לא אמרי' דראוי לה משו"ה, וצ"ע). וכ' הכפות תמרים דר"ת יבאר דה"ק, מהו דתימא הואיל ואשה זו לאו בת חיובא, אימא לא תקבל אם אין רצונה לברך על הלולב דהו"ל מוקצה אצלה, קמ"ל כיון דאם רצונה לברך יכולה לברך, לא חשיב מוקצה אצלה, ולא משום בעלה.

ה. קמ"ל

פרש"י, כיון דראוי לנטילת אנשים, תורת כלי עליו ומותר לכל. ועי' שער המלך (לולב ז, כה) שכ' להביא ראי' מדברי רש"י כאן, דאם יש דבר דלא חזי כלל לאיש אחד, אבל ראוי לאח, סגי בזה להוציאו מתורת מוקצה. אבל לפי ר"ת אינה ראי', דיכול לפרש הסוגיא [כמש"כ הכפ"ת הנ"ל] דאינו מוקצה לה משום דמחזי חזיא לה לעצמה, ולא משום בעלה. ועי' קהלות יעקב (שבת כ"ג) דכ' דאפי' לפי המהלך של רש"י בסוגיא אין להוכיח כלום לגבי נידון השער המלך, די"ל דדוקא הכא, דראוי לבעלה ובנה, דבני ביתה הם ומשמשתן, וא"כ אינו מוקצה לה, והוי כמו מאכל בהמתו דאינו מוקצה להבעלים כיון דראוי לבהמתו. אבל מלשון רש"י כ' שיש להביא ראי', דכ' "ומותר לכל", משמע שלא רק לאשה עם בני ביתה.

ו. קטן היודע לנענע חייב בלולב

ויש לעי', הא מן התורה אי"צ לנענע כדי לצאת ידי חובתו, אלא יוצא מיד כשאגבי', וא"כ למה לא תקנו חז"ל דמיד כשיכול לקיים הדין תורה דיהי' אביו חייב לחנכו לעשות המצוה. וכ' המרומי שדה דאין חיוב לחנכו אלא באותו אופן

א. הא מדאגביה נפק בי'

וא"כ, הא ודאי כבר יצא, וא"כ איך יתכן דלא יצא דאמרי' דפטור משום דטרוד בדבר מצוה. והק' רעק"א, הא מ"מ בשעת העקירה הי' בכלל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, וא"כ אין שייך לחייבו על העקירה, ומשו"ה אינו חייב כלל על ההוצאה, משום דהוי כהנחה בלא עקירה, והניח בצ"ע. וכ' הרש"ש ליישב דמדאגבי' לאו דוקא, אלא משעה שנטלו בידו להגביהו אף שלא עקרו עדיין נפיק בי', ואח"כ עקרו להוציאו, ושפיר חייב על ההוצאה.

ב. אמר אביי כשהפכו

כ' תוס', דמדאיצטריך אביי לומר כן, ע"כ ס"ל דמצוות אין צריכות כוונה, דאם הי' ס"ל דמצוות צריכות כוונה, הא המוציא כאן לא הי' מכוון לצאת, שהרי לא בירך, והרי הוא הולך אצל בקי ללמוד. ועי' פני יהושע, דכ' לחדש דלא כתוס', דלמ"ד מצוות צריכות כוונה, זהו רק היכא דאינו מכוון להמצוה כלל, אבל כאן, נהי דלא כוון לקיים המצוה מיה, זהו רק לפי מה שטעה באיסור שבת, שהוא סובר שמותר לצאת בו דרך רשות הרבים, אבל מ"מ עיקר הולכת הלולב הי' לשם מצוה, ואילו הי' נזכר מאיסור שבת הי' דעתו לצאת בו לאלתה. וא"כ, כשהולכו אח"כ ד' אמות ברה"ר הוי כשווג גמור שלא בדבר מצוה, כיון דכבר נפיק. (וזהו חי' גדול, הרבה יותר ממה שהביא המשנה ברורה. סי' י') בשם החיי אדם (כלל ס"ח, ט') דהיכא דאוכל המצה או נוטל הלולב, אע"פ שלא כיון לצאת, כיון דעושה כן כדי לצאת, יצא. וביאר המ"ב כוונתו, דהיכא דמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש, יצא. ודברי הפנ"י מחודשים הרבה יותר מזה, שהרי כאן הרי הענין מוכח דעדין אינו רוצה לצאת, אלא שמגביהו בשביל המצוה, כדי לצאת יד"ח המצוה לאחר זמן, וחידוש נפלא הוא לומר דיוצא בכה"ג.)

ג. דטעה בדבר מצוה פטור

ופטור זה נלמד מהיקש לע"ז, דכשם דבע"ז אמרי' דחייב קרבן רק היכא דלא דטעה בדבר מצוה, ה"ה בכל התורה כולה. ועי' אחיעזר (ח"ג, סי' פג) דכ' לדון בכמה שאלות בענין זה, האם הוא רק במצוות דאורייתא, או אפי' בטעה במצוות דרבנן, האם הוא רק במצוות חיוביות, או אפי' במצוות קיומיות, האם הוא רק בשעה שהוא מקיים המצוה, או אפי' בשעת עשיית הכשר מצוה. וכ' שם דלכאו' תלוי בגדר הפטור, האם הוא רק גז"כ בעלמא לפוטרו מקרבן, או האם הוא בגדר אונס, דכיון

מראי מקומות - סוכה

מב. (המשך)

תפלה, קידוש היום, וכו', ומדוע. אלא הביאור הוא, דכיון דיכול לדבר ואביו חייב ללמדו תורה, מדכתיב ולמדתם אותם את בניכם, מש"ה צריך ללמדו עכ"פ פסוק של תורה צוה לנו משה, שהוא כולל כל התורה, וללמדו ג"כ פסוק ראשון של ק"ש, דאית בי' מלכות שמים (וצ"ע בגדר החיוב ללמד ב' פסוקים אלו דוקא, דלכאו' פשוט דהמצוה דאורייתא דולמדתם אותם את בניכם יוצא בכל מה שילמדו, אלא דחז"ל תקנו מה ראוי להיות סדר הלמוד). וכן כ' לדייק מדברי הרמב"ם, דכ' בהל' ת"ת דכיון שיכול לדבר אביו חייב ללמדו תורה צוה לנו משה וכו' ופסוק ראשון דק"ש, ומשמע דהכל הוא מטעם הא דחייב ללמדו תורה. (וזה לכאו' א"ש טפי לפי מש"כ תוס' בב"ב (יד. ד"ה דלמא) דתורה צוה וכו' אקרי תורה, דלפי"ז י"ל דאין כוונת הגמ' דידן דהיודע לדבר חייב ללמדו תורה וק"ש דהיינו ב' מצות, ת"ת וקריאת שמע, דמשמע מזה דק"ש היינו מלבד מצות ת"ת, אבל אם כוונת הגמ' לציין פסוק מהתורה, א"ש, דהכל נכלל במצות ת"ת, ותורה היינו פסוק דתורה צוה, וק"ש היינו פסוק דק"ש).

שיקיים המצוה כשיגדיל, משום דעיקר חנוך הוא כדי שידע מה לעשות אח"כ, וא"כ מחנכין אותו רק בכה"ג. אולם ע' בחתם סופר שכ' דבאמת יש להביא רא' מכאן דדין נענועים הוא דין דאורייתא. וגם הביא רא' משיעור לולב, דהוי שיעור כדי לנענע, וכיון דשיעורין הלכה למשה מסיני, א"כ גם דין נענועים גופא ע"כ הוא מהלמ"מ.

ז. יודע לדבר אביו לומדו תורה וק"ש

א' בברכות (ג.) דקטנים פטורים מק"ש, וכ' רש"י שם דהיינו אפי' קטן שהגיע לחנוך לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש, לפי שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש. ותוס' שם חולקים וכ' דמגמרון לכאו' מבואר דקטן שהגיע לחנוך חייב אביו לחנכו בק"ש. ותמה עליו הפני יהושע שם, דגם לפי תוס' ק', דאם הוא חייב לחנכו בק"ש, א"כ הא יהי' צריך לחנכו בפרשה ראשונה מדאורייתא, ועוד, הא לא מצינו דכיון שיכול לדבר דחייב לחנכו בשאר מצוות התלויות בדבור, כמו ברכת המזון,